

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 13.04.2017

Adam Bodnar

IX.517.3085.2016.MK

**Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny**

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone są wielowymiarowe działania w zakresie problematyki zapobiegania przemocy wobec kobiet i przemocy w rodzinie. Jednym z aspektów tego problemu, znajdującym się w zainteresowaniu Rzecznika, są kwestie dotyczące postępowania ze sprawcami przemocy wobec kobiet i przemocy w rodzinie, którzy odbywają karę pozbawienia wolności orzeczoną za takie przestępstwa. Podczas pobytu w zakładach karnych osoby te powinny być objęte oddziaływaniami, których celem jest powstrzymanie ich przed dalszym stosowaniem przemocy. Oddziaływania i praca ze sprawcą oraz oduczenie się stosowania przemocy, jest kluczowe dla przeciwdziałania kolejnym zachowaniom przemocowym.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r. poz. 1390) wprowadziła stosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec sprawców przemocy w rodzinie. Przepisami tej ustawy do obowiązków probacyjnych, przewidzianych w art. 72 § 1 k.k., dodano obowiązek uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym, który sąd może orzec wobec sprawcy przemocy w rodzinie zarówno w postępowaniu karnym, jak również na etapie postępowania wykonawczego. Głównym założeniem programu jest eliminacja zachowań przemocowych u osób stosujących przemoc i poznanie przez nie zachowań alternatywnych. Programy

korekcyjno-edukacyjne mogą być realizowane zarówno w warunkach wolnościowych, jak i podczas odbywania kary pozbawienia wolności.

Zadaniem Państwa jest zapewnienie skuteczności wdrożonych rozwiązań. Dane statystyczne zawarte w Sprawozdaniach z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za rok 2014 i 2015¹ pokazują, że liczba orzeczonych przez sądy karne obowiązków uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych sprawców przemocy pozostaje niestety na stałym, niskim poziomie: w roku 2014 liczba nałożonych przez sądy orzekające obowiązków uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych wyniosła 731 (w tym czasie skazano 10 647 osób za czyny z art. 207 k.k. – przestępstwo znęcania się), a w roku 2015 orzeczono 821 takich obowiązków (w tym czasie skazano 10 263 osoby za czyny z art. 207 k.k.).

Nałożenie obowiązku uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym może nastąpić również na etapie postępowania wykonawczego, na wniosek prokuratora, kuratora lub dyrektora zakładu karnego. Z danych statystycznych wynika, że prokuratorzy w znikomym stopniu korzystają z tej możliwości – w roku 2014 złożyli 93 takie wnioski, a w roku 2015 – 38. Od kilku lat spada liczba wniosków o nałożenie przedmiotowego obowiązku złożonych przez kuratorów (408 wniosków w 2013 r., 326 wniosków w 2014 r., 291 wniosków w 2015 r.). Jedynie liczba wniosków składanych do sądu w tym przedmiocie przez dyrektorów zakładów karnych w postępowaniu o udzielenie warunkowego przedterminowego zwolnienia rośnie, maleje jednakże liczba orzeczonych przez sąd w tym trybie obowiązków (w 2015 r. na 1510 wniosków złożonych przez administrację więzienną sądy zobowiązały do uczestnictwa w programach 195 osób, podczas gdy w 2014 r. na 1036 złożonych wniosków zobowiązano 276 osób)².

Dla zwiększenia efektywności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie konieczne jest zwiększenie udziału tych osób w programach korekcyjno-edukacyjnych. Przywołane dane statystyczne pokazują, że niezbędne jest zintensyfikowanie działań w celu zwiększenia liczby wniosków kierowanych do sądu w tej sprawie, jak

¹ Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2014 r., <https://www.mpips.gov.pl/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzynie-nowa/ogolne/sprawozdania-z-realizacji-krajowego-programu-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzynie/> oraz Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 r., Druk sejmowy nr 937, VIII kadencja Sejmu.

² Ibidem, odpowiednio s. 135-140 oraz s. 129, 142-146.

również zwiększenia liczby orzeczeń sądowych o nałożeniu takich obowiązków na sprawców przemocy w rodzinie. Podobne stanowisko zajmują praktycy. Z badań przeprowadzonych w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości, dotyczących realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych wynika, że podmioty realizujące te programy - Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, Ośrodki Interwencji Kryzysowej, Miejskie Ośrodki Pomocy Rodzinie, Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej, Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, organizacje pozarządowe – pozytywnie oceniają ich efektywność, stwierdzając jednocześnie, że obowiązek ten powinien być częściej orzekany wobec sprawców przemocy. Praktycy w oparciu o swoje doświadczenia formułują ponadto postulat wprowadzenia obligatoryjnego orzekania obowiązku udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym w stosunku do sprawców, którym za przestępstwo znęcania się nad rodziną wymierzono karę w zawieszeniu oraz dostrzegają potrzebę kontynuowania oddziaływań także po zakończeniu programu³.

Liczba wniosków kierowanych do sądów przez dyrektorów zakładów karnych o nałożenie na skazanego, któremu sąd udziela warunkowego przedterminowego zwolnienia, obowiązku uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym, wciąż wzrasta. Wnioski te dotyczą jednak wyłącznie tych skazanych, którzy nie zostali objęci takimi oddziaływaniami podczas odbywania kary. W świetle wyników przywołanych badań i postulatów formułowanych przez praktyków, takie ograniczenie nie znajduje uzasadnienia. W odniesieniu do populacji skazanych na kary pozbawienia wolności kontynuacja oddziaływań jest szczególnie istotna, ponieważ - jak pokazują badania - największa powrotność do przestępstwa ma miejsce w pierwszym roku po opuszczeniu zakładu karnego. W tym czasie osoby te stykają się ponownie ze znanymi sobie sytuacjami trudnymi, konfliktowymi, na które wcześniej reagowały przemocą. Uzyskanie wsparcia w tym okresie jest bardzo istotne dla podtrzymania i wzmocnienia nabytej wiedzy i umiejętności.

Należy też mieć na uwadze, że większość skazanych prezentuje wysoki poziom gniewu z tendencjami do zachowań agresywnych. Skazani niechętnie rezygnują z takich postaw, ponieważ w rzeczywistości więziennej przynoszą im one widoczne korzyści.

³ P. Ostaszewski, Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie w świetle wyników badania ankietowego, IWS, Warszawa 2015, s. 10, 39-44, 47-48.

Przede wszystkim są doraźnie skuteczne, świadczą o mocy i pozycji w hierarchii więziennej oraz chronią przed cudzą agresją. Stąd też więźniowie na ogół mają trudność z akceptacją proponowanych im nowych, asertywnych form zachowań, bowiem takie zachowania w warunkach więziennych kojarzą z uległością, słabością, utratą godności, a nawet poniżeniem, a przy tym z niską skutecznością. Ta grupa osób wymaga więc oddziaływań, które będą mogły być prowadzone w warunkach wolnościowych, bez obciążeń w postaci więziennych zależności.

Osoby zwalniane z zakładów karnych bezpośrednio przed zwolnieniem otrzymują przydatne im informacje, w szczególności o adresach i kompetencjach instytucji oraz organizacji społecznych, udzielających pomocy w różnych formach - materialnej, medycznej, w znalezieniu pracy i zakwaterowania, a także porad prawnych - właściwych ze względu na miejsce przyszłego pobytu tych osób (§ 59 regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności). Osoby, wobec których orzeczono obowiązek uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym, powinny przy opuszczeniu zakładu karnego dodatkowo otrzymać informację o podmiotach realizujących takie programy w miejscu zamieszkania tych osób. W mojej ocenie obowiązek Służby Więziennej w tym zakresie powinien zostać wyraźnie sformułowany w treści przywołanego wyżej przepisu regulaminu.

Przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie jest zadaniem bardzo ważnym społecznie i wszystkie podmioty uczestniczące w jego realizacji powinny konsolidować swoje wysiłki, aby zwiększyć skuteczność tych oddziaływań.

W związku z tym, na podstawie art. 16 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz. U. z 2014 r. poz. 1648 ze zm.), zwracam się z uprzejmą prośbą do Pana Ministra o podjęcie działań zmierzających do zwiększenia skuteczności oddziaływań wobec sprawców przemocy w rodzinie. W szczególności istnieje potrzeba zwiększenia liczby wniosków kierowanych do sądów w tym przedmiocie, objęcie programem szkolenia sędziów zagadnień związanych z oddziaływaniami korekcyjno-edukacyjnymi, jak również spowodowanie rozszerzenia działalności informacyjnej prowadzonej przez Służbę Więzienną wobec osób opuszczających zakłady karne, skazanych za przestępstwa związane ze stosowaniem

przemocy wobec najbliższych. Będę wdzięczny za powiadomienie o zajętych przez Pana Ministrę stanowisku i podjętych działaniach.